

SAPMA EKSENİNDE GÜNLÜK DİL VE ŞİİR DİLİ ETKİLEŞİMİ¹

Erol GÖKŞEN*

Doç. Dr. Soner AKPINAR**

ÖZ

Edebî türler içinde şiirin diğer türlerden temel farkı her şeyden önce çok-anlamlılık yaratmak ve anlam yoğunlaşması sağlamaktır. Bu durum şiir dilinin günlük ya da bilimsel dilden ayrılma zorunluluğunu doğurur. Şiir dili çok anlamlılık yaratabilmek adına çeşitli yöntemler dener. Bunların en başında gelen ise sözcüklerin sözlük anlamlarının dışında kullanılıp çağrışımsal gücünden yararlanmaktır. Bu noktadan hareketle şair, yeni sözcükler üretir, bilinen sözcükleri değiştirebilir, sözdizimini bozabilir, kısacası ulaşmak istediği anlam doğrultusunda dili istediği gibi kullanabilir. Böylesine bir yaklaşım bilinçli yapılan bir tercihin ürünü olduğu için dil değişime uğrar. Bu ise sapma olarak adlandırılır. İncelemede şairlerin ürettiği sözcüksel sapmaların diğer şairler, yazarlar tarafından da kullanılıp kullanılmadığı, günlük dilde bu sapmaların yayılma derecesinin ne olduğu sorularına cevap aranacak ve bu anlamda sapmaların dilde bir zenginleşmeye mi yoksa bozulmaya mı yol açtığı üzerinde durulacaktır. Şiir dilinin kendine has özgür yapısı şairlerin, diledikleri biçimde kelime türetmelerine olanak sağlamıştır. Bunun en iyi örneğini de İkinci Yeni şairlerinde görmek mümkündür. Şairler sapma sayesinde şiirin anlam evrenini genişletmişlerdir. Ancak bu kelimelerin şu ana kadar günlük dile, halkın diline girdiği pek söylenemez. Daha çok sadece yazar ve şairlerin ortak kullanımında olan edebi dil içinde bir kod sistemine dönüştüğünü söylemek doğru olacaktır. Bir başka deyişle sözcüksel sapmalar sayesinde edebi eserleri takip eden ve kendisi de edebi eser üreten insanların birbirlerine eklenerek dil içinde daha entelektüel bir dil oluşturdukları ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Şiir, şair, sözcüksel sapma

DAILY LANGUAGE AND POETRY LANGUAGE INTERVENTION

ABSTRACT

The basic difference from other types of literary genres the poem first and foremost is to concentrate a lot significance and meanings. In this case, the discourse of the poetry must be different from the discourse of science. Poetry discourse try to some technics to create the connatative. Most of them is that at the beginning of words out of the dictionary meanings is drawing upon the power associative. From that point on, poet, produces new words, change the known words, deform the syntax, shortly, uses the language as it wants. Such an approach as a conscious choice changes the language. This is referred to devience. In this review the question of lexical deviations produced by the poets whether used by other poets and what is the propagation of deviations will be answered. In this sense, the problem of deviations develops or deform the language will be examined. The unique structure of the poetry language allows the poets to derive words in the way they wish. The best example of this can be seen in the Second New Poets. Poetry has enlarged the universe of meaning through the deviation. However, it is hard to say that these words have been spoken everyday, and that the people have entered into the language. It is more accurate to say that only writers and poets have turned into a code system in the common language of literary language. In other words, thanks to lexical

¹ Bu yazının kısa biçimi daha önce 19-22 Aralık 2012 yılında yapılan V. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, erolgoksen@yahoo.com

** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, sonerakpinar06@hotmail.com

deviations, it can be said that people who follow literary works and produce literary works themselves are added to each other to form a more intellectual language in language.

Keywords: poem, poet, lexical deviations.

Giriş

“Sapma” kelimesi Türkçede İngilizcedeki “deviation” ifadesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Türkçedeki karşılığının olumsuz bir algısı olsa da dilin genel kullanımının dışında birtakım tekniklerle oluşturulan yenilikleri kasteder. Üslûp özgünlüğü yaratmak isteyen şairlerin elindeki önemli araçlardan biridir. Günlük dilin yapısının dışında olması bakımından en genel anlamda şiir dilinin kendisi de bir sapma olarak görülebilir. Ancak günlük dilden başka bir yapı arz eden şiir dili de bir müddet sonra standartlaşmaya başlar. Bu bakımdan baştan belirtmekte fayda vardır ki bir bağdaştırmayı sapma olarak değerlendirmek için onun standardın dışına marjinal bir biçimde çıkması gerekir. Bu bakımdan sapma başlığı altına alınabilecek bağdaştırmaların uç örneklerini esas almak gerekir.

Doğan Aksan “sapma”yı “gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde gerek dilin sözdizimi açısından niteliklerinde bilinçli olarak değişikliklere gitme ve dilde bulunmayan yeni sözcük ve anlatım biçimlerini kullanma eğilimi” (Aksan, 1999: 166) olarak tanımlar. Ünsal Özünlü ise sözcüksel, biçimbilimsel, anlambilimsel, sessel, tarihsel ve yazımsal vb. olarak sınıflandırabileceğimiz sapmaları, şiir dilinin en yaratıcı tekniği olarak görür. Ona göre yazarlardan birçoğu, imgelerinde yarattıkları deyim, anı ve betimlemeleri, okuyucu ya da dinleyicilerine aktarabilmek için kimi biçimleri, -genel dil yetisi içinde olmakla birlikte-, dili kullananlarca alışılmamış bağdaştırmalar ve betimlemeler biçiminde kullanırlar ya da tümce kalıplarının duyulmamış biçimlerini sıralarlar. Böylelikle herkesçe bilinen biçimlerin dizin ve anlam bakımından sapmalarına neden olurlar. Sapmalar okuyucular tarafından önce yadırganırsa da yazarın kullandığı bu tür betimleme türleri herkesin genel dil yetisinde bulunduğu için bir müddet sonra anlaşılır hâle gelir (Özünlü: 2001: 26).

İncelemenin temel konusunu da özellikle sözcüksel sapmaların ilk kullanımının ardından benimsenme derecesine göre başka şair ya da kişiler tarafından kullanılması ve yaygınlaşması oluşturmaktadır. Cumhuriyet dönemi şiir oluşumları içerisinde şiirsel yapılanmaları büyük oranda sapma kuramına dayandığı için İkinci Yeni şiir hareketi örneğinde hareket etmenin daha doğru olduğu kanaatiyle örneklerin çoğu İkinci Yeni şairlerinden seçilmiştir. Öyle ki “şiir geldi kelimeye dayandı” diyen Cemal Süreya’nın bu düşüncesi bile hareketin şiirdeki anlamı sözcük oyunları ile yaratma gayretinin bir işaretidir. Şunu da ayrıca belirtmek gerekir ki İkinci Yeni sayesinde sapma kullanımı ve yaygınlaşma alanı oldukça genişlemiştir. Bunların ışığında sözcüksel sapmaları halkın benimseyip benimsemediği ve bunların günlük dile ne derece karıştığı üzerinde durabiliriz.

Sapmaların Şairden Şaire Yayılması

Şairlerin yeni türettiği kelimeler, gerek kendi çağdaşları tarafından gerekse kendisinden sonra gelen şair ve yazarlar tarafından kullanılmıştır. Bu kullanımlar aynı

zamanda şairlerin kendisinden önceki şairlerin bulduğu bu kelimeyi beğendiklerini gösterir.

Ürettiği sözcüksel sapmaların en çok rağbet gördüğü şairlerin başında Cemal Süreya geldiği için örneklere onunla başlamak doğru olacaktır.

İlk örnekte Cemal Süreya'nın, "Şiir" şiirinde türettiği "öpüşlük" (Süreya: 2012: 14) isimli yeni sözcüğün Ahmet Erhan'ın *Deniz, Unutma Adını!* kitabında "Aşk" şiirinde aynı biçimde kullanıldığını görmekteyiz. Sözcük hem "bir öpme zamanı kadar" hem de "öpmeğe değer" anlamlarını bir arada karşılamaktadır.

Değildi henüz, meyhanelerde boş bir masa
Parklarda bir öpüşlük ferahlık vardı
Çılgınlığın külünü karıştırdığımda
Yoktu ateşle ihanetin birbiriyle buluştuğu (Erhan, 2015: 554)

"Öpüşlük" kelimesinin zamansal yanına işaret eden benzer bir türetme daha önce Cahit Sıtkı'nın "Otuz Beş Yaş" şiirinde "Bir namazlık saltanat" ifadesinde de görülebilir. Yine Cemal Süreya'nın İkinci Yeni şiirinin en göze çarpan şiirlerinden biri olan *Üvercinka*'daki "Sizin Hiç Babanız Öldü Mü?" şiirinde hayat bulan "şöylelemesine" (Süreya, 2012: 26) sözcüğü Metin Eloğlu'nun *Sultan Palamut* adlı kitabındaki "Toprak"ta da kullanılır:

Karısını kızanını peşkeş çekecek belki
Ayaklarına kapanacak şöylelemesine
Benim bildiğimse rüşvet teklif eder
Şölenler adar rakılı makılı
Kanma sakın (Eloğlu, 2003: 86)

Cemal Süreya'nın "Bun" şiirinde türettiği "gözistan" kelimesi gerek hiç değiştirilmeden gerekse yapısal benzerlik kurularak defalarca kullanılmıştır. Bu sapma en çok yayılacak sapmalardan birisidir. Şairin "Gözleri göz değil gözistan" ifadesiyle oluşturduğu gözlerin güzel, büyük, önemli, derin hülyalara iten anlamlarının yanında, yarattığı "gözden ülke" imgesi, pek çok şair ve yazar tarafından kullanılmıştır. Hatta günlük konuşma diline de geçmiştir. Örneğin Cüneyt Arkın bir röportaj sırasında Türkan Şoray'ın gözlerini betimlerken anlam yoğunluğu sağlamak için Cemal Süreya'dan yararlanmıştı: "Türkan Şoray için 'Bu kadına kim sultanlık sıfatı verdi' demişim. Olur mu öyle şey! Türkan hakkında asla konuşmam. Türkan Şoray benim yoldaşım. Şoray'ın gözleri göz değil, 'gözistan'" (Gezici, <http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin>)

Pek çok defa İkinci Yeni şairleri içinde kendisine en yakın olan ve beğendiği ismin Cemal Süreya olduğunu dile getiren Cahit Zarifoğlu da "Şekiller" şiirinde, "Gözistan" sözcüğünün imge gücünden yararlanmak ister. Sözcüğün yapılış biçimini Süreya'dan ödünç alır ve başka bir anlam ve imge yaratmak için "Hiçistan" diye bir kelime türetir.

(Hiçistanda
Bir rüzgâr belirmiş
Kulağımıza gelir-

Bir ey muhalif rüzgâr ki oyropeiş örneği

Hafifçe terli bedenin krondeli

Göz dikmiş duyduk ki

Meni yataklarına bile (Zarifoğlu, 2014: 228).

Benzer şekilde Metin Eloğlu, arkadaşı Oğuz Tansel'e yazdığı bir mektubun ilk satırında "Curcunaistan" kelimesini kullanır: "Curcunaistan'a sağ salim kavuştuk. Kışı da peşimizden sürükledik galiba (Eloğlu, 2012: 13).

Cemal Süreya'nın *Uçurumda Açan*'da bulunan "Karne" şiirindeki "düşüncemsi" (Süreya, 2012: 159) sapması da yazar ve şairlerce çokça tercih edilen bir başka sapmadır. Yukarıda şiir ve günlük dilde yayılma alanını gördüğümüz "gözistan" kelimesinin yanında burada "düşüncemsi" kelimesi yazar Kaan Arslanoğlu tarafından *İntihar* romanında kullanılmıştır. Türetilen kelime her iki metinde de "düşünceye benzeyen, küçük ya da önemsiz düşünceler" anlamlarını çağrıştıracak yöndedir.

Erdem düşünüyor çıkarken. Düşüncemsi parçacıklar, imgeler, gelip geçen duygulanımlar çarpıyor bilincinin ekranına (Arslanoğlu: 2005: 166).

Bilge Karasu da *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* denemesinde bu sapmayı aynı anlam alanı içinde kullanır:

Ama bunların da altında 'düşüncemsi' adını vermektan başka çıkar yol bulamadığım birtakım öğeler var sanıyorum. Bu 'düşüncemsi'leri anlatmak için şöyle diyeceğim (Karasu: 2010: 24).

Şairden şaire, şairden yazara ya da halka doğru kullanım alanını gördüğümüz sapmalar zaman zaman şairin kendi yarattığı sözlüğün doğal sözcükleri olarak da karşımıza çıkar. Bir başka deyişle şair, ürettiği sözcüğü başka metinlerde de zaman zaman kullanır. Bu aynı zamanda şairin yeni kelimeler türeterek ürettiği bir kod sistemi olarak düşünülebilir. Örneğin Cemal Süreya, *Güz Bitiği*'ndeki "İlkokulu Bitirdiği" şiirinde "hemeninden" (Süreya, 2012: 246) kelimesini *Şapkam Dolu Çiçekle* kitabının "Kendini Çevirten Şiir" başlıklı yazısında ve çeşitli başka yerlerde de kullanır. Garip olan şudur ki şairin yarattığı bu kod sistemine takip eden süreçte diğer şair ve yazarlar da dâhil olabilir. Dönemdaşı Ece Ayhan'ın *Aynalı Denemeler*'de (Ayhan, 2015: 7) ve Ahmet Oktay'ın ise *Radikal 2* gazetesindeki "Kiç Üzerine Birkaç Söz Daha" (<http://www.radikal.com.tr>) yazısında "hemeninden" sapmasını aynı anlam alanıyla kullanması bu duruma çok güzel bir örnektir.

Sözcüksel sapma kullanımına önem veren ve bu yönüyle çok defa anlamı sakladığı ya da anlamsız şiirler yazdığı eleştirileri de yapılan bir diğer şair ise Ece Ayhan'dır. Ece Ayhan için anlamı derine indirme noktasında en sık başvurulan tekniğin sapma olduğunu söylemek mümkündür. Ancak şu unutulmamalıdır ki şair anlamı her ne kadar kapatır gibi görünse de aslında amaçlanan çok anlamlılık sağlamaktır. Şairin yeni sözcük türetme tekniklerinden birisi daha önce bileşik kelime olarak kullanılmamış uzak ya da yakın anlamlı iki sözcüğü bir araya getirerek bileşik sözcük üretmektir. Tüm şiirlerinin yer aldığı *Bütün Yortsavul'lar* kitabında insanoğlu çağrışımında "insankızı" (Ece Ayhan, 2012: 254) diye bir kelime türetir. Kelimeyi türeterek hedeflediği erkek

egemen söyleme göndermek yapmaktır. Kelimeyi aynı işlevde Refik Erduran'ın *Er Oyunu* isimli kitabında görürüz:

—Dünyayı belalardan bela beğenecek duruma İNSANOĞLU'nun dövüşçülüğü getirdi. Artık İNSANKIZI direksiyona geçmeli, erkek egosunun vahşetini frenlemeli! Yaşamı iki süper maço erkeğin yollarıyla bu kavşakta kesişen Demet'in serüveni umut verici bir sonuca ulaşıyor. Önce kadınların kendi aralarında barış sağlamaları koşuluyla... (Erduran, 2004: 35)

Ferit Edgü de aynı şekilde "insankızı" kelimesini kadın ve erkek ayırımına gönderme amacıyla kullanır.

Hiçbir zaman, Çakır böylesi bir yokluğun farkına varmamıştı. Ya da dışa vurmamıştı bunu.

Bu nedenle, hiçbir insanoğluna, hiçbir insankızına kin duymamıştı. Sevgiden yoksun değildi (Edgü, 2017: 13).

Yukarıdaki örneklerde dikkati çeken kelimenin şiirden düzyazıya geçmiş olmasıdır.

Ece Ayhan'ın geniş yayılma imkânı bulan bir diğer sözcüğü, -"dimdik" çağrışımlı- "dimdoğru"yu (2012: 128) ise Murathan Mungan *Cenk Hikâyeleri*'nin "Şahmeranın Bacakları" bölümünde kullanır: "Bilinci yerinde değildi. Ama gene öyle dimdoğru bakıyordu insanın yüzüne, her şeyi biliyor, her şeyi anlıyor, ama ses çıkaramıyormuş gibi." (Mungan, 2010: 16).

Kelimeyi bir başlıkta da görmek mümkündür. Orhan Koçak *Virgül* dergisinin 48. sayısında yer alan "Dimdoğru Denemeler" başlıklı yazısında "dimdoğru"ya yer verir.

Ece Ayhan'ın "Kendi Kendinin Terzisi Bir Kambur" şiirinde geçen "yapayalnızlık" (2012: 128) oldukça rağbet görmüş bir kelimedir. Sami Baydar, *Varla Yok Arasında* adlı şiir kitabındaki "Andersen Karşılıycıları" şiirinde bu sapmaya yer verir.

Bekâr

sultan.
Gezerim
gençliğim
çiçeklenirken
derdi.

Yapayalnızlık
nedir? (Baydar, 2003: 31)

Canan Tan da *Eroinle Dans* romanında "yalnızlık" kelimesinin anlamsal gücünden daha fazla yararlanmak için "yapayalnızlık" kelimesini tercih eder:

Ama sorarım sana yalnız değil de yapayalnız olduğunu hissettiğin zamanlarda yaşadın mı hiç? Çevrende kimse yokken yalnızsındır. Yaşamın ıssızlığında kimsesiz kalmaksa, bambaşka bir duygu. Yapayalnızlık budur işte (Tan, 2016: 63).

Sabah gazetesi yazarlarından Öncel Öziçer de “Buğulu Yalnızlık” isimli köşe yazısında bu kelimeyi kullanır: “Kişi artık ilişki yaşayamayacak kadar yorgun ve mutsuz hale geldiğinde yapayalnızlık hazır olur.” (Öncel, 2008)

Ece Ayhan’ın üretimi olan “aparthan” kelimesi de şair ve yazarlar tarafından “geleneksel ve moderni birleştiren” metaforik ironisinden dolayı sıklıkla kullanılır. Haydar Ergülen bir gazete yazısında “modern ve geleneğin” bir araya gelişi ya da gelemeyişindeki ironiyi daha iyi ortaya koyabilmek için Ece Ayhan’dan kelimeyi ödünç alır:

Eski taşra çarşılarında, herkes komşusunun gölgesinden uzun olmayı fazladan bir kusur bilip, sabahın da, ikindinin de gölgenin de bir bahtı var yetinmesiyle bahtiyar sayardı kendini. Sonra sonradır çarşıdaki gölgesini beğenmeyip bazılarının yüzünü karartması, komşusunun gölgesini kendi mülkü sayıp, görgüsüzlüğün mirasıyla büyüttüğü dükkânında tamah adlı küçük hisse senetlerini satması, kendini uzun boylu sanıp kibirden Aparthan’lar dikmesi. Taşrada tarihin sonu, çarşının kibre kapılmasıyla başlamıştır. Şimdi bir yaz öğle sonu sessizliğini, hışşşş, uzun tezgâhın üstüne yayılmış bir kumaşı kesen makasın sesi sevindirmiyorsa, eski taşranın hıştırtısıyla büyüyen çocuklar yoksa terziler ne yapsın? (Ergülen, 2004)

Ece Ayhan’ının “La Paix” adlı şiirindeki “gözetimevi” kelimesi artık dile yerleşen kelimelerden biridir: “Medrese ‘gözetimevi’ndeki sanıklar, mahkûmlar ve deliler bir gece yarısı kimseye belli etmeden ‘atlı’ tramvaylarla Taşkasap’dan Şişli’ye taşınmıştı (Ece Ayhan, 2012: 198).

Fransız düşünür Michel Foucault tarafından kullanılan “panopticon” kavramı Türkçeye “gözetim-evi” olarak çevrilmiştir. Mustafa Özturanlı ise şiirsel anlatı türündeki 1988’de yayımlanan kitabına bu ismi koyacaktır: *Gözetimevi*.

Ece Ayhan’ın geniş bir yayılma alanı kazanan bir başka sapması ise “küçürek” (2012: 104) kelimesidir. Bu sapma o derece yaygınlaşmıştır ki literatüre kadar girip bir öykü türü olmuştur. Hatta son zamanlarda Ramazan Korkmaz ve Mutlu Deveci tarafından hazırlanan *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü* adıyla bir kitap da yayımlanmıştır.

Kendisinde ürettiği sözcüklerden çokça ödünç alınan şairlerden birisi de Edip Cansever’dir. İkinci Yeni hareketi içindeki şiirleriyle sözcüksel sapma kullanımını artırmıştır. Örneğin *Dirlik Düzenlik*’te yer alan “yürümekli” (Cansever, 2008: 89) kelimesi çağdaşı Özdemir Asaf tarafından “Birikik İnsanın Şarkısı” şiirinde aynı biçim ve anlam alanıyla kullanılır:

Yapışa yapışa görünüyorum.

Evler sürtüne sürtüne geçiyor yanlarımdan.

Duvarlar derilerimi kanatıyor.

Kümelenip sırtıma biniyor bulutlar.

Ben dimdik duruyorum, yürümekli.

Yol ayaklarımın altından kayıp geri gidiyor (Asaf, 2018: 106).

“Ne Gelir Elimizden İnsan Olmaktan Başka” adlı şiirde Edip Cansever, “yenilgen” (2008: 266) diye bir kelime yaratır. İsme gelen “Gen” eki “-lı-lü” ekinin anlamını vermekte ve özellikle yer adları ile kullanılmaktadır: (Ülgen/ Ül-(lü) şehriden vb) Burada ise eyleme gelmiştir. Ürettiği anlam “yenilmeye mahkûm”, imge ise “yenilenlerin ülkesine ait” şeklindedir. Sapma Cahit Zarifoğlu tarafından “Delikanlılar I” şiirinde aynı yapı ve anlam alanıyla kendisine yer bulur:

Gülünç şapkalarını sahipsiz şarkılarıyla

Bazen mavi yanaklı bir yıldızın

Kızdan heykellerini

utangaç ve yenilgen

bir gardrop odasında

namluya benzer

her şeyim

dünyada (2014: 46)

Yine Cansever’in *Sonrası Kalır* kitabında bulunan “İdris’le Konuşma” şiirinde Cemal Süreya’nın “öpüşlük” kelimesine benzer bir teknik ve amaçla üretilen “uçumluk” (2008: 591) biçiminde yarattığı kelimeye Ahmet Ada “Aşk Bulurum”da yer verir:

Saçların çiçek tozu, çam kokusu

Sende düğümlenirdi bir uçumluk tadı çocukluğun (1990: 46.)

Sapma üretimi noktasında bir başka gerçek daha vardır. Şairler çeşitli sözcüksel sapmaları aynen kullanırken zaman zaman da sözcük türetme biçimlerinde birbirlerinden etkilenmiştir. Belirli bir şiirsel yapılanma içinde şiir üreten İkinci Yeni şairleri, söz konusu kelime üretimi olduğunda bir nevi birlikte hareket ediyor izlenimi verirler. Örneğin Edip Cansever, “kırmızılanan” (2008: 220) vakitlenirdi” (2008: 368), kirpiklenerek” (2008: 218) gibi bazı sapmalara “-lan, -len” ekleri getirerek kelime türetirken Ece Ayhan da “bacaklanır” (2012: 125) sözcüğünü bulur. Yine “yanılğan” (2012: 135) “kavurgan” (2008: 142) doyurgan” (2008: 157) gibi kelimelere “-gen, -gan” eki getirilerek oluşturulan sapmanın benzerini Edip Cansever’in “yenilgen” (2008: 266) kelimesinde görürüz. Cemal Süreya’nın “fenikeleştiren” (2012: 47) kelimesindeki ek, Ece Ayhan tarafından “zumalaşmış” (2012: 127) şeklinde karşımıza çıkar. Edip Cansever’in “poyrazladı” (2008: 604) sapması, Metin Altıok da “kuşladın” (2017: 282), “harfleniyor” (1990: 10), “kınalandı”, “noktalandı” (2017: 268), Ece Ayhan da ise “türkçeledi” ve “türkçelendi” şeklini almıştır.

Şairlerin Kullandıkları Sapmaları Kullanan Amatör Şairler

Amatör ya da mesleğe yeni adım atan genç şairleri kendilerinden evvel yazan şairlerin ürettikleri sapmaları okumuş olmaları muhakkaktır. Gerek taklit gerekse metinlerarası teknik sonucu pek çok sapmanın yeni şairlerce aynen tekrarlandığı görülür. Örneğin Cemal Süreya’nın “gözlerinsiz” (2012: 17) şeklinde ürettiği kelime antoloji.com internet sitesinde birçok amatör şair tarafından kullanılmıştır. Bu sitede

yazan Adnan Taş, “Gözlerinsiz Bir Yalnızlık”, Mutlu Esfer Fırat, “Gözlerinsiz Uyanmak”, Şair Yasef “Gözlerinsiz” isimli şiirler yazmıştır.

Edip Cansever’in “ülkesiz” (2010: 124) sözcüğü de tercih edilen sapmaların başında gelir. Örneğin Barış Erdoğan Anamur, “Ülkesiz Şairler” ile Seyfi Karaca “Adsız Ülkesiz” şiirlerinde bu sapmayı kullanır. Yine Edip Cansever’in yaratımı olan “öpüşmelik” (2008: 589) sözcüğü çok moda bir kullanıma sahip olup birçok amatör şair ve yazarın kullandığı bir kelimedir. Saim Gözek, “Çağla Tadı...”, Cevahir Eren “Sokağın Silsilesi”, İbrahim Özdemir “Körebe” şiirlerinde bu sapmayı kullanmıştır.

Şairlerin Ürettiği Sapmaların Diğer Sanatlarda Kullanımıyla Birlikte Yayılma Alanlarının Genişlemesi

Kuşkusuz çağımızın en popüler sanatlarından birisi müziktir. Evde, iş yerinde, arabada rahatlıkla ulaşılabilen bir sanat dalı olması, şairlerin ürettiği sapmaların bu müziklerde kullanıldığı zaman daha hızlı yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Son dönemlerde pop müziğin revaçta olmasının yanında türün doğası gereği modern şiirden daha çok besleniyor olması, sözcüksel sapmaların da gün yüzüne çıkmasına yol açmaktadır. Son dönem pop şarkıcılarının özellikle İkinci Yeni şiirini yakından takip ettiği, bestelenen İkinci Yeni şiirlerinin sayısından da anlaşılmaktadır. Gerek şairlerin ürettiği sözcüksel sapmaların aynen kullanılması gerekse de sanatçıların bu şiire aşina olduktan sonra kendi özgün üretimlerinin sonucu yeni sözcüksel sapmalara güftelerinin içinde yer vermesi, yaygınlaşma derecesini artırmaktadır.

Göze çarpan bir örnek son dönem pop müziğinin önde gelen isimlerinden biri olan Pamela Spence’in, 2006 yılının Mayıs ayında çıkan üçüncü stüdyo albümünün adını ve albümdeki şarkının bir ismini “Cehennem” koymasındadır. Cehennem ve cennet kelimelerinin “cınnet” sözcüğünü de çağrıştıracak biçimde birleşimi sonucu oluşturulan “cehennem” (2012: 124) sapmasını ilkin Ece Ayhan’ın “Mor Külhani” şiirinde “Dirim kısa ölüm uzundur cehennette herhal abiler” dizesinde görürüz. “Cehennem” şarkısının bazı sözleri şöyledir:

Sen ve ben bir arada
Soru işareti eğer bir cevapsa
Doğru bildiğim yanlıışsa
Gömdüğüm her şey canlanırsa
Cehennette yaşıyorum ben (<http://www.sarki-sozleri.net>)

“Cehennem” sapması Sagopa Kajmer isimli şarkıcının “Nedense” şarkısında da benzer şekilde geçer:

En iyisi intihar edeyim dedim, ettim
10 dakikalık yaşam molası verdim
Sanki cehennette bir serinlik kolası içtim
Ve sonra ilk uçakla cehenneme indim
Nedense en çok kusmak istemişim,senden utandım
Kendimle hiç bu kadar çetin savaşımamıştım (<http://sarki.alternatifim.com>)

Bu kelimeye gazeteci Ayşe Arman da bir yazısında yer verir. Hürriyet gazetesinde çıkan yazının adı, “Gideceğim Yer Cehennem”tir

(<http://www.hurriyet.com.tr>) .Yine günümüz pop müzik sanatçılarından Atiye'nin seslendirdiği Deniz Erten'in sözlerini yazıp Ozan Doğulu'nun bestelediği,

Yok bi benzeri yakıyor gibi / Kalbin özlemi sen varsan
Söylesin biri daha ne ister hayatında bir insan
Senle gönlümün yerleşim yeri dünya değil aşkistan

sözleriyle hayat bulan "Aşkistan" şarkısı da Cemal Süreya'nın "gözistan" sapmasıyla benzerlik kurularak türetilmiştir. Pop müzik söz yazarlarının bazen sapma kullanımının güfteye kazandırdığı anlamsal yoğunluğu fark ederek yeni sapmalar da keşfettikleri görülür. Son dönem şarkı sözlerine dikkatle bakıldığında bu örnekleri arttırmanın mümkün olduğu görülecektir.

Sonuç

Şiir dilinin kendine has özgür yapısı şairlerin, diledikleri biçimde kelime türetmelerine olanak sağlamıştır. Bunun en iyi örneğini de İkinci Yeni şairlerinde görmek mümkündür. Şairler sapma sayesinde şiirin anlam evrenini genişletmişlerdir. Ancak bu kelimelerin şu ana kadar günlük dile, halkın diline girdiği pek söylenemez. Daha çok sadece yazar ve şairlerin ortak kullanımında olan edebi dil içinde bir kod sistemine dönüştüğünü söylemek doğru olacaktır. Bir başka deyişle sözcüksel sapmalar sayesinde edebi eserleri takip eden ve kendisi de edebi eser üreten insanların birbirlerine eklenerek dil içinde daha entelektüel bir dil oluşturdukları ifade edilebilir. Yine edebi eserleri yakından takip eden profesyonel okuyucu diyebileceğimiz okuyucularınsa zaman zaman günlük konuşmada ya da yazışmalarında da bu kelimelere müracaat atikleri görülmektedir. Bu durum da üst bir dil kurulması gibi değerlendirilebilir. Belki ileriki yıllarda entelektüel diyebileceğimiz insanların birbirleriyle iletişim kurarken kullandıkları bu sözcükler, yayılma alanını genişletip halkın konuştuğu günlük dile de girebilir.

KAYNAKÇA

- ADA, Ahmet, (1990), *Aşk Her Yerde*, İstanbul: Broy Yayınları.
- AKSAN, Doğan, (2006), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Engin Yayınları
- ALTIOK, Metin, (2017), *Bir Acıya Kiracı*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- ARSLANOĞLU, Kaan, (2005), *İntihar*, İstanbul: İthaki Yayınları.
- ASAF, Özdemir, (2018), *Çiçek Senfonisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- BAYDAR, Sami, (2003), *Varla Yok Arasında*, İstanbul: Everest Yayınları.
- CANSEVER, Edip, (2008), *Sonrası Kalır I*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- CANSEVER, Edip, (2010), *Sonrası Kalır II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ece Ayhan, (2012), *Bütün Yortsavul'lar*, İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Ece Ayhan, (2015), *Aynalı Denemeler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- EDGÜ, Ferit, (2017), *Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- ELOĞLU, Metin, (2002), *Bu Yalnızlık Benim. Toplu Şiirler* (1951-1984), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ELOĞLU, Metin, (2012), *Canım Oğuzcuğum-Oğuz Tansel'e Mektuplar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ERDURAN, Refik, (2004), *Er Oyunu*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ERHAN, Ahmet, (2015), *Burada Gömülüdür 1*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- KARASU, Bilge, (2013), *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*, İstanbul: Metis Yayınları.
- MUNGAN, Murathan, (2010), *Cenk Hikâyeleri*, İstanbul: Metis Yayınları.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, (2011), *Edebiyatta Dil Kullanımları*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- SÜREYA, Cemal, (2012), *Sevda Sözleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- SÜREYA, Cemal, (2014), *Şapkam Dolu Çiçekle*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- TAN, Canan, (2016), *Eroinle Dans*, İstanbul: Doğan Kitap
- UYAR, Turgut, (2012), *Büyük Saat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ZARİFOĞLU, Cahit, (2014), *Şiirler*, İstanbul: Beyan Yayınları.

İnternet Kaynakçası

- Ahmet Oktay, (30 Haziran 2002), "Kiç Üzerine Birkaç Söz Daha",
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=869282> (E. T. 15.04.2018).
- ANAMUR, Barış Erdoğan, "Ülkesiz Şairler", <http://www.antoloji.com/ulkesiz-sairler-siiri>, (E. T. 15.04.2018).
- ARMAN, Ayşe, (28 Mayıs 2011), "Gideceğim Yer Cehennem",
http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/17896285_p.asp (E. T. 15.04.2018).
- ERGÜLEN, Haydar, (4 Ağustos 2004), "Tuhafiye",
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=124049> (E. T. 15.04.2018).
- EVREN, Cevahir, "Sokağın Silsilesi", <http://www.antoloji.com/sokagimin-silsilesi-siiri> (E. T. 15.04.2018).
- FIRAT, Mutlu Esfer, "Gözlerinsiz Uyanmak", <http://www.antoloji.com/gozlerinsiz-uyanmak-siiri> (E. T. 15.04.2018).
- GEZİCİ, İlker, (15 Nisan 2012), "Dünyayı Kurtardım Kendimi Kurtaramadım",
<http://www.sabah.com.tr/Gunaydin/Magazin/2012/04/15/dunyayi-kurtardim-kendimi-kurtaramadim>, (E. T. 15.04.2018).
- GÖZEK, Saim, "Çağla Tadı...", <http://www.antoloji.com/cagla-tadi-siiri>, (E. T. 15.04.2018).

Kajmer Sagopa, Nedense,
<http://sarki.alternatifim.com/data.asp?ID=8039&sarki=Nedense&sarkici=Sagopa%20Kajmer>, (E. T. 15.04.2018).

KARACA, Seyfi, “Adsız Ülkesiz”,
<http://siir.alternatifim.com/data.asp?ID=39914&siir=Ads%FDz%20%DClkesiz&sair=Seyfi%20Karaca>, (E. T. 15.04.2018).

ÖZDEMİR, İbrahim, “Körebe”, <http://www.antoloji.com/korebe-60-siiri>, (E. T. 15.04.2018).

ÖZİÇER, Öncel, (24 Ağustos 2008), “Buğulu Yalnızlık”,
http://www.sabah.com.tr/Ekler/Pazar/Yazarlar/ozicer/2008/08/24/Bugulu_yalnizlik, (E. T. 15.04.2018).

Spence, Pamela, “Cehennem”, <http://www.sarki-sozleri.net/pamela-spence-cehennem-2>, (E. T. 15.04.2018).

Şair Yasef, “Gözlerinsiz”, <http://www.antoloji.com/gozlerinsiz-siiri>, (E. T. 15.04.2018).

TAŞ, Adnan, “Gözlerinsiz Bir Yalnızlık”, <http://www.antoloji.com/gozlerinsiz-bir-yalnizlik-siiri>, (E. T. 15.04.2018).